

TEMPS MODERNS

CINEMA I LITERATURA

Cine de Barri

Antoni Figuera

2

creuer de camins. Sobre les creus i les làpides on reposen les restes de tots els qui en el passat vibraren a l'ensems amb mi des del minaret de les butaques; també sobre la dels pares d'aquell adolescent dels capvespres de diumenge i d'alguns vespres entre setmana. L'ànima de tots nosaltres feta cel·luloide i boira es va anar esvanint a poc a poc mentre se sentia el renou de la neu caient lleument sobre l'univers i caient lleument també, com el descens del «meu» final darrer, sobre els vius i els morts».¹

ANTONI FIGUERA

(1) Una desconcertant i desconcertada veu en off que el mateix narrador no sap a qui atribuir s'ha apropiat, alterant-les, de les línies finals del relat de James Joyce Els morts.

fos un irrisori preu? Però, amb tot i això, de qui més m'he recordat aquests anys, entre plantacions de cacau i de cafè i formigues gegantines, és d'una fascinant pèl-roja, més temible ella tota sola que no tota la marabunta, aventurant-se per l'interior de l'Amazones després d'haver-se casat per poders amb un desconegut i rude (?) plantador que tot ho ignorava sobre la forma més precisa com s'ha de tocar un piano usat.

I són aquests els records que, encara avui, proporcionen als meus molt desgastats ossos una agradable escafeta, reconfortant-los i repetint-me que segueix viu. Sí: aquest sóc jo, a punt de ser agranat per l'humil vent de la intrahistòria del meu barri, que creix cap als afores. I ara que tot ha acabat o està a punt d'acabar, entreveig en la meua ceguesa, com les passes d'un destí ja acomplit, difuminats contorns entre els esquinçats cortinatges de la sala» són els colors que poblaren la meua existència —i en particular el gris en esfumit d'un ranci blanc i negre—, els que, envejosos de la bellesa del món, varen sortir a trobar-me rompent el cercle que la meua decrepitud els ha imposat, proposant-me encara el desafiament d'alguna figuració que els concreti: aquell lòbul frutalment menjívol, aquella pupil·la vorejada per la lluna o aquell pòmul de setí que fins i tot el mateix setí envejaria. I és que la nit convergint frontalment sobre l'amfiteatre o la platea d'aquest cinematògraf imaginari en què a poc a poc m'he anat convertint, ha acabat per il·luminar-me en un segon com un canelobre assetjat per una flama. I entre les aigües o cendres de l'òpal de la flama puc encara recordar tot el vi que vàrem beure en copes biselades, recuperar de nou la verdor incomparable de les valls d'Ohio, o enfonsar-me per sempre en l'incendi d'Atlanta amb el gust amb què l'ocre tarda segella tots els comiats. Així que, ara que he quedat definitivament àzim tot sol —no carn de força però sí de piqueta— i no puc emigrar cap a les terres altes com varen fer tants i tants cercadors de castors la vida dels quals vaig compartir a la llum de les foganyes, per si la companyia de les fures m'ajudassin a oblidar-me d'allò en què hauran de convertir-me les ordenances municipals, voldria acomiadar-me de tots els qui un dia varen recalar en aquest jardí de senderes que es bifurquen, en el qual durant tantes dècades vaig residir, amb paraules més memorables i més dignes que no les meves; paraules que, en ser citades de memòria i escoltades no sé on, es confonen en un rítmic i desassossegant parafraseig: «Ha arribat l'hora d'emprendre el camí cap enlloc. La neu no s'extén només per tot Irlanda, sinó que ha traspasat també les fronteres climatològiques del meu barri ferint-me en la part més fonda del cor de les tenebres. I està caient també sobre totes les llars que són i que seran i que ja han estat. Com sobre tots els desolats cementeris, siguin sobre un turó o no o en un

«Yo nací con el cine: Perdonadme».

RAFAEL ALBERTI

Jo sí que sé com s'ha de contar això: ¿com no hauria de saber-ho...? Res de monòleg interior ni d'estil indirecte ni de narrador omniscient i d'altres bojades de semblant calibre. I no perquè amagui cap tipus de prejudici o per la pruija d'oposar-me a la utilització de determinats recursos o procediments literaris: en absolut. Sinó perquè en aquest cas s'imposa de totes totes la primera persona del singular, i punt. ¿Per què perdre's en rodejos? Així de fàcil. O, almanco, això esper ja que al cap i a la fi, ¿resulta tan senzill enganar-se a un mateix quan es tracta d'algú no suficientment baquetejat en els ardis de la retòrica, com és el meu cas...?

Anem per feines: jo sí sé que això que ve s'ha de contar en primera persona del singular. Des de la perspectiva d'un «jo» en tota regla que hagi assumit completament i sense cap tipus de rosec o de vergonya el seu destí de fantasia en el lloc de les aparicions, aquell centre potser inaccessible que es dilueix ara en l'espai en blanc d'aquesta pàgina entre imprecisos records, esvaïdes imatges, acusadores ombres, toponímies inventades, groguenques flamarades de magnesi arponejant el record contra un invisible mur. Perquè jo sóc, aquí i ara, en aquest infinitesimal instant que és la suma de tots els instants resolts en un present perpetu, el no-lloc del despullament més absolut: aquell «*no man's land*» on el verdet i el rovell senyoregen, crullades parets acotant un territori soleat per les rates i l'oblit, andana improvisada per hostes vagabunds en la nit suburbana.

Vet-me aquí, doncs, sobre l'escenari buit de les representacions d'antany —entranyables funcions d'horabaixa i vespre, en sessió contínua i programa doble— com un projecte d'ermot o descampat, paisatge després de la batalla en un capdecantó qualsevol d'una ciutat de províncies qualsevol a punt de ser ja definitivament humiliat per l'excavadora de torn. És molt probable que a mig termini qualche sucursal bancària o qui sap si un supermercat vénguin a

ocupar l'emplaçament que avui deix vacant després de mig segle d'estar fent guàrdia. Així que, ara que tot s'ha acabat, sé que em puc atorgar el dret —i deman perdó a la concurrència per un gest tan excessiu— de narrar aquesta història invocant l'ajuda d'una determinada veu en *off* que en realitat no em correspon (si el recurs d'apel·lació és lícit o no, què dimonis em pot importar a mi ja...!). ¿Pot tal vegada un cadàver assumir una veu, sigui pròpia o aliena? Ja que entre cadàvers existeix un sentiment de solidaritat compartit del qual els vius n'estan exclosos, permeteu-me que —justícia de germans corsos—, vénem al meu reclam Joe Gillis, espectre surant de panxa en la piscina de *El crepúsculo de los dioses* i el narrador de *Pedro Páramo*, aquella veu cavernosa qu'és absència de veu sobre un palimpsest fet de «*tierra, polvo, humo, sombra, nada*».

El meu nom importa poc. Posau-li el que més us estimeu a aquest tros de neó apagat oscil·lant a l'aire de l'hivern com la flama d'un fanal de gas en una pel·lícula d'època: cine PROGRESO, cine VICTORIA, cine MODERNO, LA PROTECTORA... Quina quantitat de vanitat tudada com pólvora en salves! Quin excés de petulància per part dels qui em batiaren així! Sobretot si vaig a pensar que no vaig ser res més que un humil local d'entreteniment en un raval de barri no menys modest. Cal suposar que els qui així em varen regalar amb unes «senyes d'identitat» tan irrisòries per ampul·loses i majestàtiques, ho varen fer anticipant-se als desgavellats i patètics somnis de grandesa imperial —*Raza, Alba de América*— de la postguerra (Espanya, anys 40). Per descomptat que a mi mai em demanaren l'opinió ni en un sentit ni en l'altre: ni en el de les meves preferències polítiques ni en el de les cinematogràfiques. I no obstant això, quants de milers de veus i d'ecos varen ressonar per les cavernes del meu esquartrat cor de ciment i fusta al llarg d'anys i panys! Jo sí que vaig aprendre de ben petit (mentre l'entranyable venedor de llepolies instal·lat amb el seu desmantellat carretó de galindines cridava «*al rico pirulí de la Habana, que se chupa y se come sin gana*») com pot arribar a ser d'ample i aliè el món —des de Mombassa al cap d'Hornos; des de Madagascar fins a Grönlàndia; des de les Açores fins a La Martinica. I com m'emociona encara recordar-ho! Com vaig ensenyar que se l'apropriassin tots aquells que —joves i adults— diàriament em visitaven! «I remember it vell» rememorava un desmemoriat Chevalier —«*ho record molt bé*»— a l'entranyable Gigi d'un tal Vincente Minnelli. I un tal Federico Fellini a la no menys malencònica *Amarcord* ajustava els comptes al feixisme, a la infantesa i a la província, en una perfecta carambola a tres bandes.

«Les coses que hem vist, mossèn Falstaff, mossèn Shallow, quan sentim les campanades de mitjanit». La meua vista ja no posseeix la intensitat d'antany,

la mirada ha perdut aquell estrany fulgor, la ceguesa em ronda i em festeja impertinetment i les cames em sostenen amb dificultats: sóc com un vaixell fantasma habitat per l'espectre d'un cameraman, com si l'holandès errant s'hagués esvanit dins l'aigua amb l'esperit d'un projeccionista.

Però la meua memòria no cedeix, tenaç com una esmolada tizona, impermeable al descrèdit com una ofensa pendent, esmunyedissa i letal com la goma d'una roda esllavissant-se sobre el paviment banyat. Sí: les coses que hem vist jo i els milers i milers d'adolescents que en el seu moment varen compartir les meves singladures: pols d'estrelles i de «*feuilles mortes*» en el sedàs de la nostàlgia! I quins companys de viatge pel camí, amics...!: Ulisses i Marco Polo. I D'Artagnan i Cyrano. I Allan Quatermain i Simbad el mariner. I Shane i Doc Holiday. I Alonso Quijano i Ahab. I Sherlock Holmes i Philip Marlowe. Fins i tot King Kong va venir amb nosaltres a rastrejar terres on escassejaven les rosses...! Sí: la quantitat de coses que no hauré vist a un costat un l'altre de la pantalla! Ah, la infància recuperada...! Record un al·lot que venia puntualment a la meua cita cada diumenge. I alguns vespres entre setmana. Tímid. Disminuït. Acompanyat sempre dels seus pares, panet de truita o formatge «*y los ojos ardiendo como faros*», resistint a peu dret fins al final al costat de Jim Bowie a *El Alamo*. ¿Què se n'haurà fet, d'ell? ¿Per quines favorables o dramàtiques dreces hauran transcorregut les seves vides? Tal vegada l'al·lot encara visqui i, com jo, em recordi. Però no; no és probable: és més segur que ells, com tots, faci molt que «*nos quedáramos en el tiempo, nos quedáramos allá lejos*». I malgrat tot jo segueix aquí, far de la fi del món, fent recompte. Com si un jugador taciturn es torbàs en la resolució d'un impossible solitari, així jo udolant amorosament al cel de les estrelles fixes, com els cans de Tíndal. Com si una manyopla d'acer abroquerant l'oblit deixàs esmunyir lentament entre les meves venes i medul·les de cel·luloide plans, imatges, escenes, seqüències que m'haguessin transformat en un Livingston perdut en el país de la mirada.

¿I que es pot dir, a més, —pantalla o mirall— d'aquella esfera armil·lar que amaga en si mateixa —perfecta quadratura del cercle— el secret de la màgia del cine? *Que yo era un tonto y que lo que he ido viendo me ha hecho dos tontos*, és un fet provat— com diria Alberti. I aquest altre suplici de Tàntal que és l'altra cara del desig arriba ara fins a mi precipitant-se des del passat com una cascada de meteorits: *DAMA DE TRINIDAD, AVENTURERA EN MACAO, SIRENA DE LAS AGUAS VERDES, MUJER PIRATA*... ¿Potser he oblidat la dansa invertebrada d'aquella ballarina d'Esnapur, la contemplació d'un dels balls de la qual bé mereixeria el cost de l'ànima del retut espectador, encara que aquest